

Istraživanje uspješnosti festivala

Pavlović, Ema

Undergraduate thesis / Završni rad

2025

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics and Business in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:145:855176>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-26**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Sveučilišni prijediplomski studij *Ekonomija i poslovna ekonomija*

Ema Pavlović

ISTRAŽIVANJE USPJEŠNOSTI FESTIVALA

Završni rad

Osijek, 2024.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Sveučilišni prijediplomski studij *Ekonomija i poslovna ekonomija*

Ema Pavlović

ISTRAŽIVANJE USPJEŠNOSTI FESTIVALA

Završni rad

Kolegij: Statistička analiza

JMBAG: 0010237661

e-mail: epavlovic@efos.hr

Mentorica: prof. dr. sc. Josipa Forjan

Komentorica: Ivana Jobst, univ. mag. oec.

Lektorica: Kata Petrović, profesorica hrvatskog jezika i književnosti

Osijek, 2024.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

Faculty of Economics and Business in Osijek

University Undergraduate Study of Business Economics and Economics

Ema Pavlović

RESEARCH ON THE SUCCESS OF THE FESTIVAL

Final paper

Osijek, 2024

IZJAVA
O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI,
PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA,
SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA
I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je završni rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na vlastitim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna trajnom pohranjivanju i objavljivanju mog rada u Institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, Repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom Repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti, NN 119/2022).
4. Izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan s dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Ema Pavlović

JMBAG: 0010237661

OIB: 40232960845

e-mail za kontakt: ema.pavlovic19@gmail.com

Naziv studija: Sveučilišni prijediplomski studij Ekonomija i poslovna ekonomija

Naslov rada: Istraživanje uspješnosti festivala

Mentorica rada: prof. dr. sc. Josipa Forjan

Komentorica rada: Ivana Jobst, univ. mag. oec

Lektorica rada: Kata Petrović, profesorica hrvatskog jezika i književnosti

U Osijeku, 5. rujna 2024. godine

Potpis _____

Istraživanje uspješnosti festivala

SAŽETAK

Festivali kao značajni kulturni i turistički događaji dio su suvremenog društva. Provedeći programe i aktivnosti, festivali potiču interakciju među sudionicima, stvarajući osjećaj zajedništva i pripadnosti. Predmet završnog rada je istraživanje uspješnosti festivala na primjeru festivala *Šokačke pisme* u Županji. Njihova sve veća popularnost ne samo da doprinosi kulturnom obogaćivanju lokalne ponude, već stvara brojne ekonomske koristi za područje u kojem se održavaju.

Rad objašnjava i navodi dionike i karakteristike festivala koji doprinose njegovoj uspješnosti. Dionici festivala imaju različite interese i ciljeve, njih možemo podijeliti u skupine od kojih svaka ima svoje posebne zadatke i obveze. Spoznaje o dionicima festivala ukazuju na raznoliku mrežu pojedinaca i organizacija čiji doprinos i uloga zajednički oblikuju i podržavaju cjelokupno iskustvo i uspjeh događaja.

Rad se sastoji od teorijskog dijela kojim se definira pojam festivala (definicija festivala, organizacija festivala, dionici festivala, kategorizacija festivala), metodološkog opisa te empirijskog istraživanja kojemu je festival *Šokačke pisme* predmet istraživanja. Grad Županja već 19 godina uzastopno organizira festival s ciljem promoviranja i očuvanja tamburaške glazbe i tradicijske baštine slavonskoga kraja. Festival okuplja ljubitelje tamburaške glazbe i daje im priliku za otkrivanje novih tamburaških glazbenih hitova i talenata.

U radu se analiziraju primarni podatci koji opisuju elemente uspješnosti festivala *Šokačke pisme* (posjećenost, zadovoljstvo posjetitelja, kvaliteta programa, ugođaj, lokacija te organizacija). Rezultati provedenog istraživanja festivala *Šokačke pisme* omogućuju spoznaju ključnih elemenata organizacije festivala kojima treba posvetiti posebnu pozornost u smislu zadržavanja posebnosti i kvalitete festivala, ali i identifikacije onih elemenata kojima zahtijevaju daljnje unaprjeđenje.

Ključne riječi: Festival *Šokačke pisme*, dionici festivala, organizacija događaja, statistička analiza primarnih podataka

Research on the success of the festival

ABSTRACT

Festivals represent important cultural and tourist events and they are part of modern society. By implementing programs and activities, festivals encourage interaction among participants, creating a sense of community and belonging. The subject of the final paper is research on the success of the festival on the example of the *Šokačke Pisme* festival in Županja. Their increasing popularity not only contributes to the cultural enrichment of the local offer, but also creates numerous economic benefits for the area where they are held.

The paper explains and lists the stakeholders and characteristics of the festival that contribute to its success. Stakeholders of the festival have different interests and goals, we can divide them into groups, each of which has its own specific tasks and obligations. Insights into the festival's stakeholders point to a diverse network of individuals and organizations whose contribution and role collectively shape and support the overall experience and success of the event.

The work consists of a theoretical part that defines the concept of festival (definition of festival, organization of festival, stakeholders of festival, categorization of festival), methodological description and empirical research, of which the *Šokačke pisma* festival is the subject of research. The city of Županja has been organizing a festival for 19 consecutive years with the aim of promoting and preserving traditional music and the traditional heritage of the Slavonic region. The festival gathers traditional music lovers and gives them the opportunity to discover new traditional musical hits and talents.

The paper analyzes the primary data that describe the elements of the success of the *Šokačke Pisme* festival (attendance, visitor satisfaction, program quality, atmosphere, location and organization). The results of the *Šokačke pisma* festival research enable the identification of key elements of the festival organization that require special attention in terms of maintaining the uniqueness and quality of the festival, but also the identification of those elements that require further improvement.

Keywords: *Šokačke pisma* festival, festival stakeholders, event organization, statistical analysis of primary data

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. METODOLOGIJA RADA.....	2
3. TEORIJSKI OKVIR FESTIVALA.....	3
3.1. Definiranje festivala	3
3.2. Organizacija festivala.....	4
3.3. Dionici festivala.....	6
3.4. Kategorizacija festivala	8
4. FESTIVAL ŠOKAČKE PISME U ŽUPANJI.....	11
4.1. Tema festivala Šokačke pisme u Županji.....	11
4.2. Organizacija festivala <i>Šokačke pisme</i>	12
4.3. Sudionici festivala i izlagači.....	13
5. ISTRAŽIVANJE USPJEŠNOSTI FESTIVALA I ZADOVOLJSTVA POSJETITELJA	15
5.1. Metodologija istraživanja	15
5.2. Opis uzorka	16
5.3. Rezultati istraživanja	19
6. RASPRAVA	25
7. ZAKLJUČAK.....	28
LITERATURA	29
Popis tablica	31
Popis slika.....	31
Popis grafikona	31
Popis shema	31
Prilozi.....	32

1. UVOD

Istraživanja festivala započela su kao odgovor na potrebu dubljeg razumijevanja njihovog širokog utjecaja na društveno-ekonomske aspekte lokalnih zajednica te s ciljem evaluacije raznovrsnih faktora koji pridonose njihovoj uspješnosti. Ova istraživanja obuhvaćaju različite elemente festivala, uključujući ekonomsku, kulturnu i društvenu dimenziju.

Teorijski okvir rada prikazuje stajališta i klasifikacije festivala različitih autora i istraživača. Nadalje, rad opisuje organizacijski proces festivala, s obzirom na to da svi festivali zahtijevaju postojanje strukturiranog procesa upravljanja kako bi bili uspješni. Organizacija festivala uključuje koordinaciju različitih timova odgovornih za logistiku, marketing, program i tehničku podršku. Također, važno je uspostaviti suradnju s lokalnim vlastima i sponzorima kako bi se osigurala financijska i operativna stabilnost događaja. Svaki aspekt mora zadovoljavati određene standarde kako bi realizacija događanja bila što uspješnija. Prema tome, svaki dionik od organizatora do medija i javnosti mora pravodobno obavljati svoju ulogu na način koji doprinosi maksimalnom uspjehu konačnog događaja.

Danas se popularnost festivala povećava i razlikuju se lokalni, regionalni i međunarodni festivali različitih tematika. Istraživanja ističu važnost festivala u očuvanju i promociji lokalne kulture i tradicije, a analiza takve vrste festivala predmet je istraživanja završnog rada. Riječ je o festivalu *Šokačke pisme* u Županji koji već godinama okuplja izvođače tradicionalne tamburaške glazbe iz različitih dijelova regije te pruža platformu za očuvanje i njegovanje bogate kulturne baštine Županje i okolice.

Glavni je cilj istraživanja identificirati ključne čimbenike koji su presudni za organizaciju i provedbu uspješnog festivala analizirajući odabrani festival *Šokačke pisme* u Županji. Četvrto poglavlje opisuje festival *Šokačke pisme* te nositelje njegove organizacije i ostale dionike. Empirijski dio ovog rada peto je poglavlje, odnosno donosi analizu provedenog istraživanja o uspješnosti festivala na odabranoj studiji slučaja. Istraživanje uspješnosti provedeno je online upitnikom koji je oblikovan s ciljem primanja povratne informacije o percepciji posjetitelja gdje se nastoje utvrditi prednosti i nedostaci festivala te unaprijediti i poboljšati buduće organizacijske aktivnosti. Analiza prikupljenih podataka omogućuje dublje razumijevanje potreba publike i pružanje smjernica za unaprjeđenje sadržaja i logistike festivala, čime se osigurava njegova dugoročna održivost i privlačnost.

2. METODOLOGIJA RADA

Prilikom istraživanja teme festivala u radu su korišteni primarni i sekundarni izvori podataka. Analiza sekundarnih izvora uključuje proučavanje postojeće literature, kao što su znanstveni radovi, knjige, članci i drugi relevantni dokumenti kako bi se dobile teorijske spoznaje o festivalu, ali i omogućava razumijevanje postojećih teorija, trendova i rezultata prethodnih istraživanja. Metoda istraživanja i prikupljanja primarnih podataka provedena je izgradnjom upitnika za prikupljanje stajališta posjetitelja, organizatora i izvođača prisutnih na 19. festivalu *Šokačke pisme*.

Upitnikom se prikupljaju kvantitativni i kvalitativni podatci od ciljane populacije, što omogućuje dobivanje uvida u stajališta i iskustva vezana za festival. Korištenje podataka prikupljenih izravno od ispitanika zajedno s analizom postojećih istraživanja omogućava sveobuhvatno razumijevanje istraživačkog problema, integrirajući postojeće teorijsko znanje s aktualnim empirijskim podacima.

Za analizu prikupljenih podataka korištene su deskriptivna i inferencijalna statistika. Prema Horvat i Mijoč (2014) deskriptivna statistika služi za opisivanje statističkih podataka, dok inferencijalna statistika služi za donošenje zaključaka o populaciji na temelju analize prikupljenih uzoraka.

U svrhu istraživanja postavljene su tri hipoteze, a Horvat (2022) hipoteze opisuje kao koncizne formulacije koje jasno iznose određeno stajalište ili predviđanje u vezi s istraživačkim problemom. Postavljene hipoteze su sljedeće:

H₁... Postoji statistički značajna razlika između zadovoljstva lokacijom festivala i odluke o ponovnom dolasku na festival sljedeće godine.

H₂... Postoji povezanost između zadovoljstva ugođajem festivala i vjerojatnosti preporuke festivala drugima.

H₃... Postoji povezanost između zadovoljstva lokacijom festivala i vjerojatnosti preporuke festivala drugima.

U svrhu testiranja hipoteza prikupljeni podatci analiziraju se programom za statističku analizu IBM SPSS Statistics 23.0.

3. TEORIJSKI OKVIR FESTIVALA

U radu se razrađuje teorijska podloga potrebna za razumijevanje pojma festivala. Razumijevanje općeg pojma festivala nužno je za donošenje procjena o njegovoj uspješnosti i kvaliteti. Ključni pojmovi za razumijevanje konceptualnog dijela rada odnose se na sastavne elemente festivala kao što su organizacija, dionici i kategorizacija festivala, a izneseni teorijski okvir omogućuje analizu uspješnosti festivala te predstavlja temelj za daljnje istraživanje koje se provodi u okviru ovog rada.

3.1. Definiranje festivala

Festivali predstavljaju najistaknutiju vrstu kulturnih događanja koja bilježe najbrži rast, a istovremeno igraju ključnu ulogu kao značajni pokretači gospodarskih aktivnosti unutar lokalnih zajednica (Goldblatt, 2002). Festivali su unaprijed planirano događanje i donose povod za umrežavanje, raspravu, predstavljanje projekata/proizvoda/usluga, ali i populariziranje tematike festivala uz mogućnost socijalne, društvene i kulturne interakciju između dionika prisutnih na festivalu (Mijoč, 2022). Nadalje, festivali često djeluju kao platforme za kreativno izražavanje, omogućavajući sudionicima da prezentiraju svoje radove široj publici i da razmjenjuju ideje s kolegama iz iste ili iz različitih industrija.

Akgunduz i Cosar (2018) tvrde kako etimološki gledano, riječ festival proizlazi iz latinske riječi 'feast' što u prijevodu označava 'vrijeme slavlja'.

S obzirom na vremenski razmak, festivali nisu događanja koja se odvijaju opetovano tijekom jedne godine. To može biti jednom, rijetko ili na godišnjoj razini, kako dodaje Richards (1997). Rijetkost održavanja festivala pridonosi njihovoj anticipaciji, ushićenosti i daje im na vrijednosti.

Prema Cudnyu (2013:105-118), kako bismo događaj uopće mogli poimati festivalom mora ispunjavati barem jedan od sljedećih uvjeta:

- riječ 'festival' u naslovu događaja,
- poseban karakter događaja koji se održava samo jednom, godišnje ili svake druge godine (bimalno),

- posebna pažnja posvećena je slavljenju, promociji i/ili istraživanju određenih aspekata lokalne kulture te

- uloga konvergencije za osobe koje se bave određenom kulturnom aktivnošću ili pripadaju specifičnim supkulturnim identitetima.

Festivali i događaji prisutni još od 6. stoljeća pr. Kr. kada su organizirane prve Pitijske igre u antičkoj Grčkoj, a njihovo porijeklo veže se uz vjersku i kulturnu osnovu (Stafford, 2004). Religija i kultura oduvijek su bili temelji koji drže ljudsku civilizaciju i utječu na svakodnevni život pojedinca pa su stoga festivali bili manifestacije kulturnih i religioznih obilježja promovirane od strane monarha i kraljeva. Odvijanje festivala rezultiralo bi opuštajućom atmosferom i prilikom za sudjelovanje cijelog naroda, neovisno o njihovom socijalnom statusu, kako to navodi Getz (2008). Na taj način, festivali su igrali ključnu ulogu u stvaranju platforme za prenošenje i očuvanju kulturnih i religijskih vrijednosti budućim generacijam i jačanju zajedništva unutar društva.

3.2. Organizacija festivala

Organizacija ujedinjuje sve aspekte procesa organiziranja. „Tako je svaka organizacija:

- proces ili rezultat procesa organiziranja sredstvo za postizanje ciljeva;
- sustav međusobno povezanih pojedinaca;
- dvoje ili više ljudi koji rade zajedno;
- određeni društveni entitet;
- sustav svjesno koordiniranih aktivnosti ljudi;
- otvoreni sustav u interakciji s okolinom; skup različitih uloga;
- zajednica s relativno identificirajućim granicama;
- svjesna djelatnost čovjeka i svjesno udruživanje ljudi radi postizanja zajedničkih ciljeva“ (Sikavica i Hernaus, 2011:10).

Posao organizatora festivala je kompleksan i zahtijeva osiguravanje nezaboravnog i opuštajućeg iskustva svim posjetiteljima. Svaki je posjetitelj potaknut različitim motivima na dolazak i ima vlastita očekivanja i doživljaj koji je potrebno ispuniti. Stoga je primarno upravljanje resursima koja organizatorima stoje na raspolaganju, kako bi zadovolji očekivanja što većeg broja posjetitelja.

Svaki festival ima različite preduvjete u pogledu financija, profesionalnosti organizatora, dostupnosti resursa, logističke podrške, kapaciteta lokacije i pravnih regulativa. Na temelju

navedenog, može se zaključiti kako ne postoji jedan standardizirani model organizacije koji je primjeren za izvođenje svih festivala. Stoga se u nastavku navode neke odrednice organizacije koje su zajedničke većini festivala.

Organizacijski tim ponajprije mora uspostaviti suradnju s javnim službama i lokalnim vlastima; gradom, općinom, komunalnim tvrtkama, policijom, vatrogascima i hitnom pomoći, kako bi organizacija bila što sigurnija i jednostavnija. Slijedi donošenje odluke o lokaciji i vremenu održavanja festivala. Izbor lokacija će ovisiti o; temi festivala, opsegu događanja, brojnosti posjetitelja, financijskim troškovima, vremenskim uvjetima, dostupnosti te atraktivnosti. S druge strane, na donošenje odluke o vremenu održavanja festivala utjecat će; vremenske pogodnosti, konkurentska događanja, dostupnost ciljne skupine, blagdani i slično.

Potrebno je voditi računa i o uređenju lokacije, odnosno prilagodbi lokacije potrebama festivala. Lokacija mora biti uređena u skladu s temom festivala i prepoznatljivim karakteristikama organizatora (boja, osvjetljenje, natpisi, rekviziti...).

Većina današnjih festivala podrazumijeva i vizualne efekte poput projekcije slika, video uradaka, prezentacija i slično (Slika 1.).

Slika 1. Vizualni efekti na festivalu HeadOnEast u Osijeku

Izvor: SiB.hr

Prilikom organizacije potrebno je voditi računa i o opskrbljenosti hranom i pićem budući da je to jedna od glavnih sastavnica svakog festivala, posebice onih dužeg vremenskog trajanja.

Moguće je da organizatori u sklopu svog programa osiguraju hranu i piće posjetiteljima ili dogovore suradnju i pozovu lokalne poduzetnike u području ugostiteljstva na prodavanje svojih proizvoda na festivalu ili se omogući kombinacija prethodnih opcija.

Nakon određivanja svih specifičnosti koje organizacija festivala iziskuje, potrebno je izraditi snažnu oglašivačku kampanju koja će privući što veći broj posjetitelja. Festivali se u većini slučajeva oglašavaju letcima, oglasnim pločama, putem društvenih mreža, utjecajnih osoba, skupina ili tvrtki i slično.

3.3. Dionici festivala

Dionici su osobe koje su zainteresirane za organizaciju događaja, kako to naglašavaju Beech i suradnici (2014). Clarkson (1995) napominje kako taj interes može biti vezan uz prošle, sadašnje i buduće aktivnosti. Mijoč (2022) tvrdi kako se dionici festivala mogu promatrati kroz nekoliko skupina: organizatori, sudionici (izlagači), posjetitelji, sponzori, volonteri, nositelji politika, mediji i javnost. Clarkson (1995) daje podjelu navedenih dionika na primarne i sekundarne, gdje primarni dionici imaju temeljnu ulogu i kontinuirano sudjeluju u organizaciji, dok sekundarni dionici nisu izravno uključeni u provođenje aktivnosti događanja, ali na njih utječu ili su pod njihovim utjecajem. U nastavku se objašnjavaju uloge pojedinih dionika na uspješnost festivala.

Organizatori su ključni dionici svakog festivala s obzirom na to da imaju temeljnu ulogu u determiniranju njegove uspješnosti. Njihovo planiranje i koordinacija izravno utječu na kvalitetu događanja. Njihova sposobnost upravljanja resursima i rješavanja problema osigurava nesmetan tijek aktivnosti. Beech i suradnici (2014) navode kako efikasna komunikacija organizatora s ostalim dionicima dodatno povećava zadovoljstvo festivalom te oni trebaju biti izrazito pažljivi prema potrebama posjetitelja ako žele unaprijediti i proširiti svoje poslovanje.

Getz (2002) smatra kako događanje ne bi postojalo bez sudionika (izlagača) budući da oni čine središnji dio događaja. Njihova izvedba privlači posjetitelje i stvara određene percepcije i dojam o događaju. Kvalitetan program sudionika i njihova stručnost u izlaganju povećava zadovoljstvo posjetitelja što može dovesti do pozitivnih preporuka i ponovnih posjeta, kao i do rasta popularnosti izlagača i sklapanja budućih poslova. Organizatori moraju uskladiti

sudionike s ukusima njihove ciljne skupine, a ako nastoje prošiti ciljnu skupnu, izlagači trebaju biti atraktivni i raznoliki.

Posebni događaji pružaju posjetiteljima priliku za stjecanje društvenih i kulturnih iskustava koja se razlikuju od njihove rutine (Shone i Parry, 2010, prema Getzu, 2005). Prisustvo posjetitelja ne samo da povećava prihod i osigurava financijsku održivost festivala, već također stvara i živahnu atmosferu koja doprinosi ukupnom iskustvu i privlači dodatne sponzore i ulagače. Utjecaj posjetitelja na festival ogleda se u njihovoj interakciji s programom i sadržajem događaja, čime oblikuju ugled festivala kroz pozitivne preporuke, recenzije i društvene medije.

Sponzorom se smatra „poslovna organizacija koja želi iskoristiti ponuđenu priliku kako bi promovirala vlastiti proizvod ili uslugu, ili jednostavno kako bi uspostavila visoki profil u određenom području ili kod određenog tržišnog segmenta“ (Richards, 1997:67). Sponzori osiguravaju neophodna financijska sredstva i resurse, omogućujući organizatorima realizaciju visokokvalitetnih programa i pružanje bogatijeg iskustva posjetiteljima.

Organizacija festivala značajno potiče gospodarske aktivnosti u lokalnoj zajednici, što često motivira volontere da se uključe u organizaciju događaja (Gursoy i suradnici, 2004, prema Getzu, 1993). Volonteri svojim nesebičnim angažmanom značajno smanjuju troškove, omogućuju efikasniju provedbu događaja i interakcijom s posjetiteljima stvaraju pozitivnu atmosferu koja doprinosi ukupnom iskustvu.

Shone i Perry (2010) navode političke dionike događanja: političke stranke, državni parlament, vladine agencije, interesne grupe, lokalnu zajednicu, sponzori, poduzeća i lokalne i područne (regionalne) samouprave. Politički dionici pripadaju skupini visokih uzvanika te im se temeljem toga posvećuje posebna pozornost i poštovanje.

O važnosti odnosa s medijima i javnošću govori Getz (2007:196) koji naglašava kako su „odnosi s medijima postali glavna zadaća voditelja na događanjima i ne mogu biti prepuštena slučaju. Ako imaju loše osobno ili profesionalno iskustvo, ugled događanja posljedično može biti narušen“. Kroz različite elektronske i tiskane medije učinkovito se može pristupiti masovnoj publici i stvoriti željenu sliku i viđenje određenog događaja.

Uspostavljanje visoke razine koordinacije i međudnosa prethodno navedenih dionika osigurava uspješnost izvođenja i organizacije festivala. Redoviti sastanci, jasna komunikacija i definiranje uloga i odgovornosti osigurava da svi dionici, uključujući organizatore, sudionike, sponzore, volontere, nositelje politika i medije, djeluju usklađeno prema zajedničkim ciljevima.

3.4. Kategorizacija festivala

Različiti festivali nude jedinstvene tematske sadržaje koji odražavaju raznolike interese i kulturne sklonosti posjetitelja. Richards (1997) festivale definira kao javne tematske događaje koji posjetiteljima predstavljaju priliku za razonodu i stjecanje društvenog i kulturnog iskustva. Stoga svaki festival ima specifičnu tematiku koja ga razlikuje od ostalih sličnih događanja na tržištu.

Nadalje, Richards (1997) predlaže sljedeću kategorizaciju festivala:

- festival vizualnih umjetnosti,
- glazbeni/plesni/kazališni festival,
- literarni festival,
- kulturni festival,
- folklorni festival,
- sportski festival,
- godišnjice/proslave,
- novonastala tradicija.

Vizualna umjetnost predstavlja jedan od najefikasnijih načina za usavršavanje sposobnosti opažanja i stvaranju doživljaja na temelju gledanja (Csikszentmihalyi, 2006). Festivali vizualne umjetnosti služe kao platforme za promociju suvremenih umjetničkih praksi, okupljajući umjetnike, kustose, kritičare i publiku te potičući kreativnu suradnju. Među poznatim festivalima vizualne umjetnosti u Hrvatskoj su: Zagreb Film Festival, Foto dani, Festival svjetla u Zagrebu i brojni drugi.

Festivali posvećeni glazbi, plesu ili kazalištu predstavljaju mjesto susreta umjetnika i publike, gdje se mogu otkriti novi talenti, razmijeniti ideje i iskusiti različiti umjetnički izrazi. Primjerice, INmusic festival, jedan od najpoznatijih glazbenih festivala u Hrvatskoj koji svake godine u Zagrebu okuplja svjetske glazbene izvođače iz različitih žanrova, pružajući posjetiteljima nezaboravno i opuštajuće iskustvo. Primjer poznatog festivala plesa u Hrvatskoj, koji je ujedno i folklorni festival, su Vinkovačke jeseni, a jedan od najpopularnijih i najstarijih kazališnih i općenito kulturnih festivala u Hrvatskoj su Dubrovačke ljetne igre koje se održavaju već 75 godina.

Literarni festivali predstavljaju kulturne događaje koji se fokusiraju na promociju književnosti i pisane riječi kroz raznovrsne aktivnosti poput čitanja ulomaka iz knjiga, razgovora s autorima, književnih radionica i diskusija o književnim djelima. Primjeri literarnih festivala u Hrvatskoj su: Festival europske kratke priče, Festival svjetske književnosti u Zagrebu, Dani hrvatske knjige u Splitu i drugi.

Bowdin i suradnici (2006) tvrde kako sportski događaji danas privlače najviše posjetitelja, dobivaju široku medijsku pažnju i izazivaju veliki interes sponzora, što ih čini bitnim i rastućim segmentom u industriji. Poznatiji sportski festivali u Hrvatskoj su: Adriatic games, ATP Croatia Open Umag i CRO race.

Godišnjice i proslave su prema Getzu (2007) privatna događanja koja se odvijaju u malim grupama, a najčešće je riječ o proslavama rođendana i obljetnica, vjenčanjima, tematskim okupljanjima i zabavama iznenađenja, sprovodima i slično.

Osim tematike, festivali i događanja se razlikuju i po svojoj veličini. Shodno tome, Van der Wagen i Carlos (2008) događanja prema veličini dijele na:

Tablica 1. Klasifikacija događanja prema veličini

Vrsta događaja	Opis	Primjer
Mega događanja	Najveći organizirani događaji, fokusirani na međunarodna tržišta, koji uz sebe vežu visoke troškove, brojna sponzorstva i velik broj međunarodnih posjetitelja	Svjetsko nogometno prvenstvo
Regionalna događanja	Njihova namjera je potaknuti veći interes posjetitelja za određenu destinaciju ili regiju.	Špancirfest u Varaždinu
Mala događanja	Najčešća vrsta događanja. Podrazumijeva događaje koji se održavaju godišnje kao primjerice razni festivali, sajmovi te sportska događanja.	Dani smokava u Stonu

Izvor: prilagođeno prema Van der Wagen i Carlos (2008).

Razumijevanje razlike između mega, regionalnih i malih događanja omogućuje organizatorima da bolje usmjere resurse i strategije kako bi maksimizirali utjecaj i uspjeh svojih festivala. Dok mega događanja zahtijevaju velike investicije i međunarodnu pažnju, regionalna i mala događanja fokusiraju se na lokalne zajednice i specifične destinacije, pružajući prilike za kulturnu promociju i zajedničko okupljanje.

4. FESTIVAL ŠOKAČKE PISME U ŽUPANJI

Posljednjih 19 godina Grad Županja organizator je glazbenog festivala *Šokačke pisme*. Festival se razvio iz najvažnije županijske manifestacije, prvi puta organizirane 1968. godine, a riječ je o manifestaciji *Šokačko sijelo*. Uvidjevši potrebu za davanjem posebne pozornosti tamburaškoj glazbi, županijski su autori Krešimir Stipa Bogutovac, Mario Vestić i Ilija Nikolić Pranjkov u siječnju 2006. godine inicirali osnivanje ovog simpozija tamburaške glazbe na području Slavonije. Kasnije se organizaciji priključuju Damir Bačić i Hrvoje Bogutovac, koji su i danas uz Marka Sesara i Darka Kujundžića nositelji festivala.

Novi festival privukao je pozornost ljubitelja tamburaške glazbe diljem Hrvatske i samim time, uz festival *Zlatne žice Slavonije* u Požegi, postao jedan od najpoznatijih glazbenih tamburaških festivala na području Hrvatske.

4.1. Tema festivala Šokačke pisme u Županji

Festival *Šokačke pisme* ističe tamburicu kao svoju središnju temu, najglavavajući njezino bogatstvo i raznovrsnost kroz glazbene izvedbe koje prikazuju duboko ukorijenjenu tradiciju i kulturnu važnost ovog instrumenta u šokačkoj i slavonskoj baštini. Prema Feriću (2011), riječ tambura ima perzijsko podrijetlo. Izvorno je potekla od perzijske riječi za žicu, *tn* (*tan*). Turci su dodali nastavak *bur*, stvarajući riječ *tanbur* (*tambur*), a na našim prostorima je dodatkom nastavka *a* oblikovan naziv *tambura*.

Tambura ili tamburica tradicionalni je hrvatski instrument koji pripada skupini žičanih glazbala. Kao solistički instrument, tambura samica je preteča razvoju svih ostalih tambura (Slika 2).

Slika 2. Tambura samica

Postoji nekoliko različitih vrsta tambura, no današnji tamburaški sastavi uglavnom koriste sljedeće instrumente: bisernicu (prim), basprim, kontru (bugariju), kontrabas (bas), čelo.

Festival posjetiteljima pruža raznovrsne glazbene nastupe tamburaških sastava. Svaki tamburaški sastav izvodi samo jednu pjesmu koja je pisana i snimana posebno za prigodu festivala. U svojim pjesmama sastavi obrađuju različite tematike (ljubavne, domoljubne, socijalne, tradicionalne...) te na taj način promoviraju tamburicu kao kulturno bogat i vrijedan instrument.

4.2. Organizacija festivala *Šokačke pisme*

Festival *Šokačke pisme* u Županji značajan je kulturni događaj posvećen očuvanju i prezentaciji šokačke glazbene tradicije, koji od 2006. godine okuplja izvođače i posjetitelje s ciljem promocije i održavanja tradicionalnih pjesama i melodija karakterističnih za ovo područje. Danas se kao glavni organizator, i osoba koja je zadužena za cjelokupan tijek aktivnosti, ističe Damir Bačić. Damir Bačić autor je pjesama čiji opus do sada broji 259 djela, od kojih je velika većina upravo tamburaško stvaralaštvo, a najpoznatiji je po svome radu s glazbenicom Mijom Dimšić.

Veliku organizacijsku dilemu, kako je spomenuto i u prethodnim poglavljima, predstavlja izbor lokacije i vremena izvođenja samog festivala. Lokacija i vrijeme održavanja festivala *Šokačke pisme* u posljednje tri godine su izmijenjeni. Festival se prvobitno održavao u zimsko vrijeme, kao i manifestacija *Šokačko sijelo*, u zatvorenom prostoru, odnosno u prostorijama kina Mladosti u Županji. Iako je kino ispunjavalo potrebne kriterije za izvođenje događaja, pandemija virusa COVID-19 prisilila je organizatore na pronalazak otvorenog prostora za odvijanje festivala. Festival se od tada organizira u parku Zavičajnog muzeja Stjepana Grubera koji sa sobom nosi brojne organizacijske izazove poput komaraca, vremenskih nepogoda, manjeg kapaciteta... Izmjena lokacije sa sobom je donijela i izmjenu vremena održavanja. Umjesto u veljači, festival se organizira početkom ili krajem lipnja.

Organizatori, uz lokaciju i vrijeme, moraju voditi računa o ozvučenosti i uređenju prostora. S obzirom da je riječ o parku tradicionalnog muzeja, jedinog sačuvanog graničarskog čardaka iz razdoblja Slavonske vojne granice, uređenje prostor ne zahtijeva velika ulaganja (Slika 3). Dodatna ulaganja se uglavnom odnose na osvjetljenje i natpise karakteristične za festival.

Slika 3. Festival *Šokačke pisme* u parku Zavičajnog muzeja Stjepana Grubera.

Izvor: cmc.com.hr

Kontakt s izvođačima i studijom za produkciju te koordinacija snimanja pjesama izvođača još je jedan od velikih zadataka organizatora. Organizatori se brinu o logističkim detaljima i komunikaciji između svih uključenih strana kako bi proces snimanja protekao glatko i efikasno.

Osim navedenog, organizatori brinu i o medijskoj popraćenosti događaja te emitiranju festivala uživo, kako bi privukli što veći broj gledatelja. „Novinarima bi se trebale ponuditi propusnice za vrijeme trajanja događanja, a organizator bi trebao biti izvješten o tome kada su novinari pušteni i koga predstavljaju“ (Richards, 1997:185). Oni koji nisu fizički prisutni na festivalu, mogu ga pratiti na Plavoj Vinkovačkoj televiziji i putem radija. Brojne internetske stranice kao što su Croatia Records, Glazba.hr i HRT - Radio Osijek također izvještavaju o događaju i promoviraju ga široj publici.

4.3. Sudionici festivala i izlagači

Iako organizatori imaju ključnu ulogu u realizaciji festivala, njegovo je izvođenje nemoguće bez ostalih dionika kao što su sudionici (izlagači), pokrovitelji, posjetitelji (publika) i mediji. Publika se okuplja kako bi uživali u tamburaškoj glazbi i otkrili nove hitove te izabrali onaj najbolji. Kada ne bi bilo tamburaških sastava (izvođača) koji vjerno njeguju tamburašku tradicijsku baštinu i svake godine pripremaju nove pjesme upravo za ovaj festival, tada ne bi bilo niti festivala. Čuvari baštine ostvaruju viziju festivala, a to je očuvanje i popularizacija

tamburaške glazbe. Na festivalu uz manje poznate (lokalne) sastave, sudjeluju i najpopularniji izvođači šokačke glazbe. Neki od njih su Stjepan Jeršek Štef, Šima Jovanovac i Mario Vestić. Popis izvođača 19. izdanja Festivala prikazan je promotivnim materijalom i vizualnim identitetom događanja (Slika 4).

Slika 4. Popis izvođača na 19. festivalu *Šokačke pisme* u Županji

Izvor: open.spotify.com

Izvođačima se svake godine dodjeljuje nagrada za najslušaniji pjesmu u prethodnoj godini. Pregled slušanosti određuje se na temelju radio emitiranja. Također, svake godine se izrađuje album koji sadrži sve pjesme festivala, a u ožujku 2018. godine, album glazbenog festivala *Šokačke pisme* osvojio je Porin u kategoriji najboljeg albuma tamburaške glazbe.

Važnu ulogu u organizaciji i koordinaciji tijekom aktivnosti ima i gradonačelnik Grada Županje, s obzirom na to da je Grad Županja glavni pokrovitelj festivala uz pokroviteljstvo Vukovarsko-srijemske županije, Hrvatskog društva skladatelja ZAMP i Hrvatske bratske zajednice u Americi. Medijski pokrovitelji su: CMC televizija, Croatia records, Plava vinkovačka televizija, Glas Slavonije i drugi. Uz financijsku podršku važna je i suradnja s ostalim lokalnim institucijama i kulturnim udrugama u gradu.

5. ISTRAŽIVANJE USPJEŠNOSTI FESTIVALA I ZADOVOLJSTVA POSJETITELJA

Empirijski dio završnog rada bavi se istraživanjem uspješnosti festivala na primjeru festivala *Šokačke pisme* u Županji. Kako bi se osigurala dugoročna održivost i povećala kvaliteta festivala, provedeno je istraživanje s ciljem procjene uspješnosti pojedinih elemenata festivala. Nastoji se utvrditi koji elementi festivala doprinose njegovom uspjehu, a koje je potrebno poboljšati. Analizirani su ključni aspekti za organizaciju i razvoj festivala, pri čemu se ocjenjivala kvaliteta organizacije, dostupnost informacija i programski sadržaj.

5.1. Metodologija istraživanja

U istraživačke svrhe analiza uspješnosti festivala *Šokačke pisme* temelji se na primarnim podacima prikupljenih metodom anketiranja, kao mjerni instrument korišten je upitnik koji je proveden na temelju teorijskih spoznaja, kako o festivalima općenito, tako i prema odabranoj studiji slučaja. Horvat (2022:112) tvrdi kako je anketiranje „tehnika prikupljanja kvantitativnih podataka primjenom upitnika pri čemu su ispitanici pojedinci, skupine ili organizacije“. Online upitnik koji ispituje stajališta i zadovoljstvo posjetitelja oblikovan je u alatu Google Forms. Pavić i Šundalić (2021) navode kako su neke od prednosti online upitnika cjenovna i vremenska učinkovitost, doseg specifičnih skupina i mogućnost korištenja vizualnih pomagala. Upitnik se sastojao od 17 pitanja, a kreiran je u dogovoru s mentoricom. S obzirom na sadržaj upitnika, može se podijeliti u kategorije: ocjenjivanje zadovoljstva karakteristikama festivala, motivi dolaska, preporuke za poboljšanje te socio-demografski podatci. Prema mogućnosti pružanja odgovora, pitanja se dijele na otvorena, sa slobodnom mogućnošću odgovaranja, te zatvorena, koja mogu biti dihotomna ili alternativna. Upitnik je, uz zamolbu za sudjelovanjem u istraživanju, podijeljen na samom festivalu 2. lipnja 2024., a kako bi se prikupio što veći broj odgovora, postavljen je i na društvenim mrežama (2. lipnja 2024. - 8. lipnja 2024.). Ispunjavanje upitnika u prosjeku je trajalo 5 minuta.

Mjerenje zadovoljstva analiziranim festivalom provodi se pitanjima višestukih odabira, otvorenim pitanjima te izjavama gdje su ispitanici svoj stupanj slaganja određivali na 5-stupnjevanoj Likertovoj ljestvici (gdje je ocjena 1 označavala najmanji stupanj slaganja, a ocjena 5 najveći stupanj slaganja).

Prikupljeni podatci preuzeti su, a datoteka je prilagođena i očišćena u Microsoft Excelu. Odgovori su kodirani kako bi se prilagodili za analizu u licenciranom programu za statističku analizu podataka u društvenim znanostima IBM SPSS Statistics 23.0. Horvat i Mijoč (2019) SPSS predstavljaju kao programsko rješenje orijentirano korisniku prilikom opisivanja podataka i u testiranju hipoteza. Korišten je grafički, tablični i shematski prikaz rezultata za jasnije i jednostavnije razumijevanje podataka.

Za opis uzorka i analizu prikupljenih podataka korištena je deskriptivna i inferencijalna statistika, a od procedura inferencijalne statistike korišten je t-test nezavisnih uzoraka i korelacijska analiza.

5.2. Opis uzorka

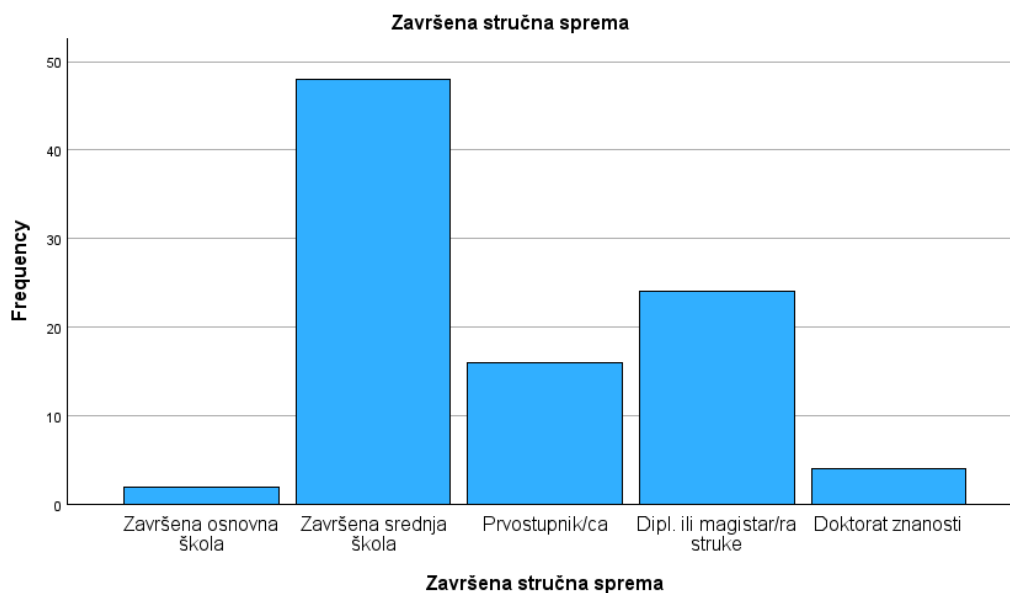
Istraživanje obuhvaća 94 ispitanika koji su posjetili Festival, a njima je osigurana anonimnost kako bi se osigurali što iskreniji i točniji odgovori. Anonimnost omogućava sudionicima da slobodno izraze svoja stajališta i dojmove o festivalu bez straha od pristranosti ili osude.

Deskriptivnom analizom utvrđena je prisutnost 51,1% muških ispitanika, a 46,8% ispitanica su ženske osobe. Navedeno je vidljivo u sljedećoj tablici.

Tablica 2. Prikaz spola ispitanika

Spol	n	%
Muško	48	51,1
Žensko	44	46,8
Ne želim se izjasniti	2	2,1
Ukupno	94	100,0

Demografski podatci (Grafikon 1.) također prikazuju varijacije u obrazovnim razinama ispitanika, te je analizom odgovora moguće uočiti kako najveći broj ispitanika ima završenu srednjoškolsku razinu obrazovanja (52,1%), a najmanje ispitanika ima završenu samo osnovnoškolsku razinu obrazovanja (1,1%).

Grafikon 1. Grafički prikaz ispitanika prema završenom stupnju obrazovanja

Geografska analiza upitnika (Tablica 3.) ukazuje na to da najveći broj ispitanika dolazi iz Vukovarsko-srijemske županije (89,4%), gdje se festival i odvija, dok je najmanji broj ispitanika iz Brodsko-posavske županije u odnosu na ostale županije istočne Hrvatske (1,1%).

Tablica 3. Prikaz ispitanika prema županijama

Županija	n	%
Vukovarsko-srijemska	84	89,4
Grad Zagreb	3	3,2
Brodsko-posavska	1	1,1
Osječko-baranjska	3	3,2
Požeško-slavonska	3	3,2
Ukupno	94	100,0

Promatrajući ispitanike prema statusu u zaposlenju (Tablica 4.), zaključuje se kako je većina ispitanika zaposlena (72,3 %), dok je najmanji broj nezaposlenih ispitanika (8,5%).

Tablica 4. Prikaz ispitanika prema statusu u zaposlenju

Status u zaposlenju	n	%
Zaposlen	68	72,3
Nezaposlen	8	8,5

Student	18	19,1
Ukupno	94	100,0

Nadalje, većina ispitanika svoja primanja smatra prosječnim (72,3%), a najmanji broj ispitanika svoja prosječna primanja ocjenjuje vrlo visokim (2,1%).

Tablica 5. Ocjena vlastitih prosječnih prihoda ispitanika

Ocjena prihoda	n	%	Kumulativni %
Vrlo niska	4	4,3	4,3
Niska	4	4,3	8,5
Prosječna	68	72,3	80,9
Visoka	16	17,0	97,9
Vrlo visoka	2	2,1	100,0
Ukupno	94	100,0	

Analiza ispitanika prema dobnoj skupini (Tablica 6.) ukazuje na najveću prisutnost posjetitelja u dobi od 26 do 35 godina (33%) i od 18 do 25 godina (30,9%), a najmanju prisutnost maloljetnih posjetitelja (1,1%).

Tablica 6. Prikaz ispitanika prema dobnim skupinama

Dobna skupina	n	%	Kumulativni %
manje od 18	1	1,1	1,1
18 – 25	29	30,9	31,9
26 – 35	31	33,0	64,9
36 – 45	17	18,1	83,0
46 – 55	12	12,8	95,7
56 i više	4	4,3	100,0
Ukupno	94	100,0	

Od ukupno 94 ispitanika, u istraživanju je sudjelovao najveći broj posjetitelja (78,7%), dok je broj sudionika (izvođača) iznosio 17%.

Tablica 7. Prikaz ispitanika prema ulogama na festivalu

Uloga	n	%
Posjetitelj	74	78,7
Organizator	4	4,3
Izvođač	16	17,0
Ukupno	94	100,0

Prikupljanje stajališta organizatora, izvođača i posjetitelja, omogućava se opis općeg zadovoljstva festivalom. Na taj način, istraživanje obuhvaća sve ključne dionike festivala, pružajući cjelovitu sliku o njegovoj uspješnosti. Udio ispitanika prema ulogama prikazan je Tablicom 7.

5.3. Rezultati istraživanja

Prikaz rezultata istraživanja otpočinje s deskriptivnim opisom izjava upućenih ispitanicima. Vidljivost festivala, razlozi za sudjelovanje na festivalu te zadovoljstvo karakteristikama festivala prikazani su Tablicama 8, 9 i 10.

Tablica 8. Kako su posjetitelji saznali za festival

Kako ste saznali za festival?	n	%
Netko mi je rekao (prijatelj, obitelj, kolege)	37	39,4
Društvene mreže	37	39,4
Mediji (radio, televizija, tiskani i online mediji)	11	11,7
Jumbo plakati	1	1,1
Ostalo	8	8,5
Ukupno	94	100,0

Na temelju prikupljenih odgovora može se zaključiti kako su posjetitelji za festival najviše čuli od svojih bližnjih (39,4%) ili putem društvenih mreža (39,4%). Kao neučinkovit način oglašavanja ističu se jumbo plakati koje je zamijetio samo jedan ispitanik (1,1%). Ostali odgovori (8,5%) podrazumijevaju sudjelovanje u organizaciji festivala ili dugogodišnju tradiciju posjete festivala.

Kako bi se utvrdilo koji elementi najviše motiviraju posjetitelje na sudjelovanje u festivalu te kojim elementima treba posvetiti više pažnje kada je riječ o budućem planiranju festivala, koristi se aritmetička sredina kao pokazatelj ocjene interesa (Tablica 9.).

Tablica 9. Motivi dolaska posjetitelja na festival

Motiv dolaska	n	Aritmetička sredina	Standardna devijacija
Druženje	94	4,34	1,132
Opuštanje	94	4,26	1,145
Interes za očuvanje i promociju regionalne kulture	94	4,06	1,199
Umjetnički doživljaj	94	3,87	1,246
Susret s ljudima iz branše	94	3,26	1,391
Otkrivanje novog talenta	94	3,14	1,258
Sklapanje novog poslovnog dogovora	94	2,38	1,337

Shodno interesima ispitanika, najznačajniji motivi posjete festivala s obzirom na prosječnu ocjenu su druženje, s najvišom prosječnom ocjenom 4,34 te opuštanje, s prosječnom ocjenom 4,26. Varijabla sklapanje novog poslovnog dogovora ocijenjena je najmanjom prosječnom ocjenom (2,38). Rezultat upućuje na potrebu slanja poziva većem broju potencijalnih partnera te poslovnih subjekata od interesa.

Deskriptiva analiza primijenjena je i na pitanju o zadovoljstvu karakteristikama festivala kako bi se izdvojili elementi s kojima su posjetitelji najzadovoljniji, a koje je potrebno usavršavati prilikom buduće organizacije (Tablica 10.).

Tablica 10. Procjena zadovoljstva elementima festivala

Zadovoljstvo....	n	Aritmetička sredina	Standardna devijacija
Neformalnim druženjem	94	4,26	1,116
Ugođajem	94	4,04	1,116
Stručnošću izvođača	94	4,00	1,191
Čistoćom	94	4,00	1,107

Programom	94	3,83	1,188
Načinom odabira pobjednika	94	3,59	1,282
Organizacijom	94	3,48	1,381
Lokacijom	94	3,30	1,551

Najveću ocjenu zadovoljstva ima varijabla *Neformalno druženje* s prosječnom ocjenom 4,26, dok je najlošije ocijenjena varijabla *Lokacija* s prosječnom ocjenom 3,30. U teorijskom dijelu rada napomenuto je kako se lokacija festivala mijenjala tijekom godina. Danas postoje brojne nesuglasice o tome koja lokacija je idealna, a prijedlozi ispitanika navode se i u nastavku rada.

Nakon deskriptivne analize, slijedi testiranje istraživačkih hipoteza procedurama inferencijalne statistike. Prva hipoteza testirana je koristeći t-test nezavisnih uzoraka. Ova procedura ispituje postoji li statistički značajna razlika između srednjih vrijednosti dviju različitih skupina. Za provedbu ovog testa izabrane su varijable koje zadovoljavaju pretpostavke prikazane Tablicom 11.

Tablica 11. Pretpostavke provedbe t-testa nezavisnih uzoraka

Varijabla	Način mjerenja	Mjerna ljestvica
Uspjeli smo vas potaknuti na ponovni dolazak sljedeće godine	Dihotomna varijabla (odgovori: Da i Ne)	Nominalna
Zadovoljstvo organizacijom	5-stupnjevana Likertova ljestvica (1 označava potpuno nezadovoljstvo, a 5 potpuno zadovoljstvo)	Intervalna (scale)

T-testom nezavisnih uzoraka provjerava se sljedeća hipoteza:

H_0 ... Ne postoji statistički značajna razlika između zadovoljstva lokacijom festivala i odluke o ponovnom dolasku na festival sljedeće godine.

H_1 ... Postoji statistički značajna razlika između zadovoljstva lokacijom festivala i odluke o ponovnom dolasku na festival sljedeće godine.

Tablica 12. Rezultati t-testa nezavisnih uzoraka

		Levenov test o jednakosti varijance		t-test o jednakosti varijance						
		f	p	t	df	p	Razlika aritm. sredina	Standardna pogreška aritm. sredina	Interval pouzdanosti razlika aritm. sredina od 95%	
									Donja	Gornja
Zadovoljstvo o lokacijom	Pretpostavljene jednake varijance	2,080	,154	-0,659	70	,512	-,529	,803	-2,131	1,072
	Jednake varijance nisu pretpostavljene			-,805	3,575	,471	-,529	,657	-2,443	1,385

	Dolazak iduće godine	n	Aritm. sredina	Standardna devijacija	Standardna pogreška aritm. sredine
Zadovoljstvo lokacijom 19. festivala <i>Šokačke pisme</i>	Da	68	3,22	1,573	,191
	Ne	4	3,75	1,258	,629

n – veličina uzorka, t – statistička vrijednost t-testa nezavisnih uzoraka, df – broj stupnjeva slobode, p – statistička značajnost

Levenov test o jednakosti varijance pokazuje kako nije narušena pretpostavka o homogenosti varijance ($0,154 > 0,05$).

Provedenim t-testom nezavisnih uzoraka na razini značajnosti od 5% ne odbacuje se pretpostavljena nul-hipoteza ($t = -0,659$, $df = 70$, $p = 0,512$). Temeljem provedenog testa može se zaključiti kako ne postoji statistički značajna razlika između zadovoljstva lokacijom festivala i odluke o ponovnom dolasku na festival sljedeće godine. Time se dokazuje kako lokacija nije presudni element pri odluci o dolasku sljedeće godine na festival nego na tu odluku utječu i ostali neizostavni elementi festivala poput organizacije, programa, ugođaja, čistoće, izvođača,

itd. Utvrđena razlika u aritmetičkim sredinama onih posjetitelja koji će doći sljedeće godine (aritmetička sredina = 3,22, standardna devijacija = 1,573) i onih posjetitelja koji neće doći sljedeće godine (aritmetička sredina = 3,75, standardna devijacija = 1,258) na festival smatra se slučajnom, odnosno nije dokazana njezina statistička značajnost.

Drugom se hipotezom ispituje povezanost između varijabli, a za njezinu analizu korištena je Pearsonova korelacijska analiza. Korelacijskom analizom provjerava se stupanj povezanosti, no ne donose se zaključci o uzročno – posljedičnom odnosu tih istih varijabli. Pretpostavke za provedbu korelacijske analize prikazane su Tablicom 13.

Tablica 13. Pretpostavke provedbe Pearsonove korelacijske analize

Varijabla	Način mjerenja	Mjerna ljestvica
Zadovoljstvo ugođajem 19. festivala <i>Šokačke pisme</i>	5-stupnjevana Likertova ljestvica pri čemu 1 označava potpuno nezadovoljstvo, a 5 potpuno zadovoljstvo	Intervalna (scale)
Vjerojatnost preporuke festivala drugima	10-stupnjevano linearno mjerilo pri čemu 0 označava minimum, a 10 maksimum.	Omjerna (scale)

Pearsonovom korelacijskom analizom testirana je sljedeća hipoteza:

H₀... Ne postoji povezanost između zadovoljstva ugođajem festivala i vjerojatnosti preporuke festivala drugima.

H₁... Postoji povezanost između zadovoljstva ugođajem festivala i vjerojatnosti preporuke festivala drugima.

Tablica 14. Pearsonova korelacijska analiza

	Zadovoljstvo ugođajem 19. festivala <i>Šokačke pisme</i>	Koliko je vjerojatno da ćete preporučiti drugima dolazak na festival
Zadovoljstvo ugođajem festivala 19. festivala <i>Šokačke pisme</i>	r	0,507**
	p	<,001
	n	94
	r	0,507**
	p	<,001

Koliko je vjerojatno da ćete preporučiti drugima dolazak na festival	n	94
--	---	----

r – Pearsonov koeficijent korelacije, p – statistička značajnost, n – veličina uzorka

Temeljem provedene Pearsonove korelacijske analize izneseno je dovoljno dokaza za neodbacivanje H_1 hipoteze prema kojoj postoji povezanost između zadovoljstva ugođajem festivala i vjerojatnosti preporuke festivala drugima ($p < 0,001$). Povezanost između varijabla zadovoljstvo ugođajem i vjerojatnost preporuke festivala drugima statistički je značajna, pozitivna je i snažnog intenziteta ($r = 0,507$, $n = 94$, $p < 0,001$).

Pearsonovom korelacijom testira se posljednja hipoteza:

H_0 ... Ne postoji povezanost između zadovoljstva lokacijom festivala i vjerojatnosti preporuke festivala drugima.

H_1 ... Postoji povezanost između zadovoljstva lokacijom festivala i vjerojatnosti preporuke festivala drugima.

Tablica 15. Pearsonova korelacijska analiza

		Koliko je vjerojatno da ćete preporučiti drugima dolazak na festival	Zadovoljstvo lokacijom 19. festivala <i>Šokačke pisme</i>
Koliko je vjerojatno da ćete preporučiti drugima dolazak na festival	r		0,378**
	p		<,001
	n		94
Zadovoljstvo lokacijom 19. festivala <i>Šokačke pisme</i>	r	0,378**	
	p	<,001	
	n	94	

r – Pearsonov koeficijent korelacije, p – statistička značajnost, n – veličina uzorka

Prema provedenoj korelacijskoj analizi može se zaključiti kako se H_1 hipoteza ne odbacuje ($p < 0,001$). Postoji statistički značajna povezanost između varijabli lokacija i vjerojatnost preporuke festivala. Ta je povezanost pozitivna i umjerena ($r = 0,378$, $n = 94$, $p < 0,001$). Ova pozitivna i umjerena korelacija ukazuje na to da postoji tendencija da sudionici koji pozitivnije ocjenjuju lokaciju festivala također pokazuju veću sklonost preporuci festivala.

6. RASPRAVA

U svrhu spoznaje učinaka različitih čimbenika festivala na njegovu uspješnost te nastojanja usavršavanja istih, detaljno je analiziran upitnik kreiran za procjenu uspješnosti festivala *Šokačke pisme* u Županji. Deskriptivnim statističkim metodama predstavljeni su sudionici ispitivanja, jednako kao i vidljivost festivala, motivi dolaska i zadovoljstvo različitim segmentima. Inferencijalne statističke procedure poput t-testa nezavisnih uzoraka i korelacijske analize omogućile su testiranje postavljenih hipoteza koje omogućavaju donošenje zaključaka o zadovoljstvu festivalom.

Promatrajući rezultate istraživanja mogu se uočiti područja koja je potrebno poboljšati. Kada je riječ o vidljivosti festivala, zaključuje se kako je potrebno osuvremeniti medije oglašavanja, s obzirom na to da najveći broj ljudi uz tzv. *marketing od usta do usta* saznaje za festival putem društvenih mreža. Kao velik nedostatak ističe se nepostojanje službene Facebook i Instagram stranice festivala te ulaganje napora u zastarjele medije oglašavanja poput radija koji prema rezultatima privlače svega 11,7% posjetitelja. Također, jedan ispitanik/ca u otvorenom pitanju kao prijedlog navodi: „*Bolja medijska popraćenost (prijenos na Vinkovačkoj je bio užasan – zvuk nije pratio sliku)*“. Navedeni problem moguće je riješiti vođenjem vlastitog prijenosa uživo na YouTube kanalu, koji je ujedno i dostupniji većem broju korisnika. Povećanjem angažmana na društvenim mrežama moguće je smanjiti problem dominantnosti posjetitelja Vukovarsko-srijemske županije kojih je svega 89,4% u ukupnom uzorku te privući veći broj mladih osoba. Popularizacija festivala diljem Hrvatske omogućuje snažnije ostvarenje osnovnog cilja festivala, a to je očuvanje i promocija taburaške glazbe.

Iskazivanjem stupnja zadovoljstva različitim karakteristikama ispitanici najviše kritika upućuju lokaciji festivala, a time ujedno i organizaciji. Većina odgovora u otvorenim pitanjima, gdje su ispitanici opisivali svoje iskustvo i izražavali prijedloge, se odnosi na manjkavost vezanu uz organizaciju rezervne lokacije. Neki od komentara su sljedeći:

Loša lokacija s obzirom na vremenske prilike.

Uz sve najavljivane prognoze oni su i dalje održali festival na otvorenom... Ali nas to nije spriječilo da ostanemo do kraja.

Sve osim kiše bilo je super.

Sve je bilo super, šteta što je organizatorima promaknulo smisliti alternativu u slučaju kiše pa se dogodilo da je festival prekinut zbog vremenskih neprilika. Bilo bi bolje da je unaprijed lokacija promijenjena.

Kada je u najavi kiša, trebalo se bolje pobrinuti da festival ide do kraja, žao mi je što nismo sve izvođače čuli.

Pobrinuti se da kiša ne rastjera sve prisutne. Nije da nisu najavili. Mijenjati lokaciju.

Ne razumijem zašto se forsira održavanje festivala vani. Lošiji je zvuk, ljudima nije u interesu slušati pjesme nego si napraviti druženje. Festival mora biti na nekoj razini, a ne na daskama pod nasipom dok pada kiša.

Shema 1. Komentari ispitanika o vlastitom iskustvu s posjetom festivala

Prethodno je spomenuto kako se festival posljednjih nekoliko godina odvija na otvorenom, a ove godine program je po prvi puta prekinut zbog vremenskih neprilika. Organizatori su previdjeli ovaj čimbenik i time razočarali posjetitelje, a i izvođače koji nisu dobili priliku izvesti svoju pjesmu. Ispitanici daju sljedeće prijedloge za poboljšanje lokacije:

Vratiti festival u zatvoreni prostor i zimski termin.

Rezervna lokacija

U slučaju kiše kao na ovom festivalu, neka bude spremno kino Mladost za nastavak festivala.

Natkrit prostor gdje se održava i staviti više stolica.

Izvođenje u kinu Mladosti

Vratiti festival u zimski period

Shema 2. Potencijalne preporuke organizatorima za poboljšanje lokacije

Uzimajući u obzir rezultate, 72,3% ispitanika se izjasnilo kako će doći na festival i sljedeće godine čime je potvrđeno kako je festival stvorio lojalnu publiku. Njihov ponovni dolazak nije spriječen nezadovoljstvom organizacijom, pa i lokacijom. Uglavnom je riječ o posjetiteljima koji su na festivalu prisutni već dugi niz godina, poštuju tematiku i svrhu festivala. Rezultati istraživanja pokazuju kako je glavni motiv dolaska *druženje* čime je potvrđeno kako je posebnost festivala opuštena atmosfera te kako posjetitelji dolaze zbog zabave i opuštanja. Provedene statističke procedure potkrepljuju tu tvrdnju s obzirom na to da postoji snažnija povezanost između zadovoljstva ugođajem festivala i vjerojatnosti preporuke festivala drugima, nego između zadovoljstva lokacijom i vjerojatnosti preporuke.

Prezentirani rezultati pružaju organizatorima poticaj za ulaganje napora u rješavanje identificiranih problema i planiranje budućih festivala. Prijedlozi posjetitelja također igraju značajnu ulogu u ovom procesu, pružajući dragocjene uvide za poboljšanje. Njihov doprinos pomaže organizatorima da festival prilagode potrebama i očekivanjima publike.

7. ZAKLJUČAK

Teorijski dio rada usmjerio se na utvrđivanje definicije festivala, klasifikaciju festivala, kao i identifikaciju ključnih dionika u festivalskim događanjima. Sustavnim teorijskim pregledom značajnih istraživačkih promišljanja osigurano je razumijevanje strukture i dinamike festivala. Na temelju tih saznanja postavljene su pretpostavke za uspješnu analizu studije slučaja, koristeći primjer festivala *Šokačke pisme* u Županji.

Festival *Šokačke pisme* može se svrstati u kategoriju kulturnih i tradicijskih festivala. Ovi festivali obično slave i čuvaju specifičnu kulturnu baštinu, običaje, glazbu, ples i ostale aspekte lokalne tradicije. Analizom festivala *Šokačke pisme* demonstrira se kako teorijske spoznaje mogu biti implementirane u stvarnom svijetu, kroz identifikaciju specifičnih karakteristika festivala, analizu uključenih dionika i evaluaciju uspješnosti festivala na temelju definiranih teorijskih kriterija.

Ovaj rad može koristiti organizatorima kulturnih manifestacija, studentima organizacijskog menadžmenta te istraživačima koji se bave proučavanjem festivala i njihovog utjecaja na lokalnu zajednicu. Svrha je rada bila pružiti smjernice za uspješno planiranje i provedbu sličnih kulturnih događanja, kao i doprinosti boljem razumijevanju potreba i očekivanja publike.

Postavljeni ciljevi istraživanja su ostvareni kroz detaljnu analizu organizacijskih elemenata festivala i percepcija posjetitelja, što je omogućilo identifikaciju ključnih čimbenika za uspješnu provedbu festivala. Rezultati istraživanja pružili su vrijedne uvide u zadovoljstvo publike, što može poslužiti kao temelj za buduća poboljšanja festivala.

Za buduća istraživanja preporučuje se proširivanje uzorka ispitanika, uključujući i sudionike festivala i lokalne stanovnike, kako bi se dobila šira slika utjecaja festivala na zajednicu. Također, preporučuje se longitudinalna studija koja bi pratila promjene u percepciji posjetitelja tijekom nekoliko godina, što bi omogućilo praćenje napretka i učinka implementiranih poboljšanja.

LITERATURA

1. Akgunduz, Y. i Cosar, Y., (2018). *Motivations of Event Tourism Participants and Behavioural Intentions. Tourism and Hospitality management*. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/212152>, [pristupljeno: 4. lipnja 2024.].
2. Beech, J., Kaiser, S., Kasper, R. (2014). *The Business of Events Management (1st ed.)*. Edinburgh Gate: Pearson Education Limited.
3. Belošević, G. (2023.), Utjecaj potražnje za glazbenim festivalima na ekonomske učinke turističke destinacije u Republici Hrvatskoj. Disertacija. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet.
4. Bišof, J. (2019.), Valorizacija manifestacija i festivala kao turističkih atrakcija. Završni rad. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
5. Bowdin, G., Allen, J., O'Toole, W., Harris, R., McDonnell, I. (2006). *Events Management (2nd ed.)*. New York: Routledge.
6. Clarkson, M. E. (1995). *A stakeholder framework for analyzing and evaluating corporate social performance*. *Academy of management review*, 20(1), str. 92-117.
7. Csikszentmihalyi, M. (2006.). *Flow – očaravajuća obuzetost: psihologija optimalnog iskustva*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
8. Cudny, W., (2013). *Festival Tourism – The Concept, Key Functions and Dysfunctions in the Context of Tourism*. *Geography studies*, , 65 (2), str. 105-118. Dostupno na: <https://www.sav.sk/journals/uploads/03101218Cudny.pdf> [pristupljeno: 5. lipnja 2024.].
9. Ćosić, B. (2023.), Pretpostavke uspješnog događanja: Milenijsko natjecanje iz kreativne industrije. Diplomski rad. Osijek: Sveučilište J.J.Strossmayera u Osijeku.
10. Ferić, M. (2011). *Hrvatski tamburaški brevijar*. Zagreb: Šokadija-Zagreb
11. Getz, D. (2005). *Festivals, Special Events, and Tourism (2nd ed.)*. Van Nostrand Reinhold
12. Getz, D. (2007). *Events Studies Theory, Research and Policy for Planned Events (1st ed.)*. Oxford: Butterworth-Heinemann.
13. Getz, D. (2008): *Event tourism: Definition, evolution, and research*, *Tourism Management*, Vol. 29, No. 3, str. 403 – 428
14. Goldblatt, J. (2002). *Special Events: Twenty-first Century Global Event Management*
15. (3rd ed.). New York: John Wiley & Son.

16. Gursoy, D., Kim, K., Uysal, M. (2004). *Perceived impacts of festivals and special events by organizers: an extension and validation*. *Tourism management*, 25(2), str. 171-181.
Dostupno na:
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S026151770300092X>
[pristupljeno: 2. lipnja 2024.]
17. Horvat, J. (2022). *Akademski bonton: (Ne)pisana pravila akademske zajednice*. Osijek: Ekonomski fakultet u Osijeku.
18. Horvat, J., Mijoč. (2014). *Osnove statistike*. Zagreb: Naklada Ljevak.
19. Horvat, J., Mijoč. (2019). *Istraživački SPaSS*. Zagreb: Naklada Ljevak.
20. Kovačević, A. (2022.), *Glazba i folklor u Gradištu i Županji nekad i sad*. Završni rad. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku.
21. Kučina, I. (2022.), *Renesansni festival u Koprivnici*. Završni rad. Čakovec: Međimursko veleučilište u Čakovcu.
22. Mijoč, J. (2022). *Research Study on Festival and Events: 3rd EU-China International Literary Festival*. Osijek: Ekonomski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Dostupno na:
https://books.google.hr/books?id=ouFEAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=hr&so76urce=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false [pristupljeno: 24. svibnja 2024.]
23. Pavić, Ž., Šundalić, A. (2021). *Uvod u metodologiju društvenih znanosti*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet Osijek.
24. Richards, B. (1997). *Marketing turističkih atrakcija, festivala i posebnih događanja*. Zagreb: Potecon.
25. Shone, A., i Parry, B. (2010). *Successful Event Management: A Practical Handbook (3rded.)*. Cengage Learning learning.
26. Sikavica, P., Hernaus, T. (2011). *Dizajniranje organizacije: strukture, procesi, poslovi*. Zagreb: Novi informator.
27. Šola, M. (2019.), *Razvoj festivala*. Završni rad. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
28. Van der Wagen, L. Carlos, B. R. (2008). *Event Management – Upravljanje događanjima, Za turistička, kulturna, poslovna i sportska događanja*. Zagreb: MATE.

Popis tablica

Tablica 1. Klasifikacija događanja prema veličini	9
Tablica 2. Prikaz spola ispitanika.....	16
Tablica 3. Prikaz ispitanika prema županijama	17
Tablica 4. Prikaz ispitanika prema statusu u zaposlenju	17
Tablica 5. Ocjena vlastitih prosječnih prihoda ispitanika	18
Tablica 6. Prikaz ispitanika prema dobnim skupinama.....	18
Tablica 7. Prikaz ispitanika prema ulogama na festivalu	19
Tablica 8. Kako su posjetitelji saznali za festival	19
Tablica 9. Motivi dolaska posjetitelja na festival.....	20
Tablica 10. Procjena zadovoljstva elementima festivala.....	20
Tablica 11. Pretpostavke provedbe t-testa nezavisnih uzoraka	21
Tablica 12. Rezultati t-testa nezavisnih uzoraka	22
Tablica 13. Pretpostavke provedbe Pearsonove korelacijske analize	23
Tablica 14. Pearsonove korelacijska analiza	23
Tablica 15. Pearsonova korelacijska analiza	24

Popis slika

Slika 1. Vizualni efekti na festivalu HeadOnEast u Osijeku	5
Slika 2. Tambura samica.....	11
Slika 3. Festival Šokačke pisme u parku Zavičajnog muzeja Stjepana Grubera.	13
Slika 4. Popis izvođača na 19. festivalu Šokačke pisme u Županji.....	14

Popis grafikona

Grafikon 1. Grafički prikaz ispitanika prema završenom stupnju obrazovanja.....	17
--	----

Popis shema

Shema 1. Komentari ispitanika o vlastitom iskustvu s posjetom festivala.....	26
Shema 2. Potencijalne preporuke organizatorima za poboljšanje lokacije	27

Prilozi

Prilog 1. Upitnik kojeg su popunjavali posjetitelji na festivalu *Šokačke pisme* u Županji 2024. godine na temelju kojeg su provedene daljnje analize.

Poštovani, istraživanje koje je pred vama provodi se s namjerom analize dojmova i festivala *Šokačke pisme* u Županji. Upitnik sadrži pitanja o vašim mišljenjima koja se odnose na kvalitetu izvođenja i organizaciju ovog simpozija tamburaške glazbe na području Slavonije. Ispunjavanje upitnika anonimno je i zahtijeva svega 5 minuta Vašeg vremena dok će rezultati prikazati skupne odgovore i koristit će se isključivo za izradu završnog rada. Unaprijed zahvaljujem na odgovorima i suradnji!

Ema Pavlović, studentica 3. godine prijediplomskog studija Ekonomija i poslovna ekonomija

1. Na festivalu ste prisutni kao?

- a) Posjetitelj
- b) Organizator
- c) Izvođač

2. Koliko ste vremena proveli na festivalu?

- a) manje od 1 sata
- b) 1-2 sata
- c) 3-4 sata

3. Kako ste saznali za festival?

- a) Netko mi je rekao (prijatelji, obitelj, kolege)
- b) Društvene mreže
- c) Mediji (radio, televizija, tiskani i online mediji)
- d) Jumbo plakati
- e) Ostalo...

4. U kojoj mjeri su vas sljedeći razlozi motivirali na dolazak:

1 – u potpunosti me nije motiviralo, 2 – nije me motiviralo, 3 – niti me motiviralo, niti me nije motiviralo, 4 – motiviralo me, 5 – u potpunosti me motiviralo

a. Susret s ljudima iz branše 1 2 3 4 5

b. Sklapanje novog poslovnog dogovora	1	2	3	4	5
c. Opuštanje	1	2	3	4	5
d. Druženje	1	2	3	4	5
e. Interes za očuvanje i promociju regionalne kulture	1	2	3	4	5
f. Otkrivanje novog talenta	1	2	3	4	5
g. Umjetnički doživljaj	1	2	3	4	5

5. Ocijenite zadovoljstvo sljedećim karakteristikama festivala:

1 – u potpunosti nisam zadovoljan/na, 2 – nisam zadovoljan/na, 3 – niti sam zadovoljan/na, niti sam nezadovoljan/na, 4 – zadovoljan/na sam, 5 – u potpunosti sam zadovoljan/na

a. Programom	1	2	3	4	5
b. Lokacijom	1	2	3	4	5
c. Organizacijom	1	2	3	4	5
d. Stručnošću izvođača	1	2	3	4	5
e. Ugođajem	1	2	3	4	5
f. Čistoćom	1	2	3	4	5
g. Neformalnim druženjem	1	2	3	4	5
h. Načinom odabira pobjednika	1	2	3	4	5

6. Na festival ste došli

- a) Sami
- b) S partnerom/supružnikom
- c) S kolegom/ama
- d) S prijateljima
- e) U organiziranoj skupini

7. Najbolji opis vašeg trenutnog posjeta

- a) Posao
- b) Privatno
- c) Oboje

8. Uspjeli smo vas potaknuti na ponovni dolazak sljedeće godine

- a) Da
- b) Ne
- c) Razmislit ću

9. Koliko je vjerojatno da ćete preporučiti drugima dolazak na festival:

Min = 0 Max = 10

0 _____ [] _____ 10

10. Podijelite vlastito iskustvo s posjetom festivala:

11. Imate li bilo kakve dodatne komentare ili prijedloge za poboljšanje izvođenja festivala:

12. Spol

- a) Muško
- b) Žensko
- c) Ne želim se izjasniti

13. Koja je vaša završena stručna sprema?

- a) Završena osnovna škola
- b) Završena srednja škola
- c) Prvostupnik/ca
- d) Dipl. ili magistar/ra struke
- e) Doktorat znanosti

14. Dobna skupina

- a) Manje od 18
- b) 18-25

- c) 26-35
- d) 36-45
- e) 46-55
- f) 56 i više

15. Županija.

16. Status u zaposlenju

- a) Zaposlen
- b) Nezaposlen
- c) Student
- d) Učenik
- e) Umirovljenik

17. Ocjena vlastitih prihoda

- a) Vrlo niska
- b) Niska
- c) Prosječna
- d) Visoka
- e) Vrlo visoka